Etica inevitabilului în filosofia lui Emil Cioran

Liliana PAVEL (MIREA)
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
lilliseddya@yahoo.com

Abstract: Can there be an ethic of the inevitable in dead-end visions, in traps, in voluntarily aroused utopias, in paradoxes? This is the big challenge. Does Emil Cioran find subterfuges, possibilities, statements to save the imminence? The inescapable Cioran stands firm on the edge of ethics through all the variations of position he adopts, through the constant vulnerabilities, the utopian approaches, the risky outbursts, the dark valences of the nihilism with which he constantly curls the ethical border.
Understanding ethics on the foundations of the deconstruction of nihilistic imminence becomes impossible when the history of one's own existence loses its importance. Without a transfer of consciousness in a space of simultaneity with the basic landmarks of ethics, where the laws of the normal exist, we cannot build the anthropological aspects at the center of which Cioran's vision stands. Ethics begins to claim its rights when it observes that man, in our case Cioran, is beyond the transcendent and starts a demonstration of demonstrative rebellion at the end of which he would like to become the hero of his own existence, believing that the being can be saved by itself.
Keywords: *Cioran, ethics, inevitability, nihilism, existence.*

> „Până astăzi nimeni nu a putut spune ce e bine şi ce e rău. […] Aş iubi o lume în care n-ar exista nici un criteriu, nici o formă şi nici un principiu, o lume a absolutei indeterminări." [Cioran, 1993: 70-71]

Poate exista o etică a inevitabilului acolo unde finalitatea este moartă, în viziuni fără ieşire, în capcane, în utopii stârnite voluntar, în paradoxuri? Aceasta este marea provocare. Găseşte Emil Cioran subterfugii, posibilităţi, afirmaţii pentru a salva iminenţa?

Fără un transfer al conştiinţei într-un spaţiu al simultaneităţii cu reperele de bază ale eticii, acolo unde legile normalului există, nu putem construi aspectele antropologice în centrul cărora se află bine(le) viziunii lui Cioran. Etica începe să-şi revendice drepturile în momentul în care observă că omul, în cazul nostru Cioran, se situează dincolo de transcendent şi porneşte o luptă de

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

răzvrătire demonstrativă la finalul căreia şi-ar dori să devină eroul propriei existenţe, având credinţa că fiinţa se poate salva prin ea însăşi. În cele ce urmează vom dezvolta deconstrucţia nihilistă pe care o provoacă Emil Cioran, raportându-ne la interferenţele pe care autorul român le stabileşte cu filosofia lui Friederich Nietzsche, vizând ca scop final analiza din perspectivă etică.

Din punct de vedere etic avem la îndemână, în ceea ce priveşte paradigma nihilismului, două variante: una exploratorie (care ar putea veni cu propunerea -*hai să vedem dacă există etică în nihilism!*) şi o a doua ce ar capta latura confirmatoare (iar aceasta ar putea determina întrebarea – *există etică în nihilism?*). Ţinând cont că orientarea noastră este spre a sonda direcţiile de referinţă pe tematica nihilistă, ne-am plia bine pe varianta exploratorie, însă stricta adoptare a unei atitudini exploratorii va restrânge până la a minimaliza posibilităţile de a găsi etică în nihilism. Din acest motiv, vom merge concomitent pe ambele traiectorii, mizând pe strategia confirmatoare şi datorită utilităţii pe care o are aceasta în demersul optimist, iluminator.

Ineluctabilul Cioran stă ferm la marginea eticii prin toate variaţiile de poziţie pe care le adoptă, prin vulnerabilităţile constante, demersurile utopice, dezlănţuirile hazardate, valenţele întunecoase ale nihilismului cu care frizează necontenit hotarul etic. Sintetizând nişele identificate în literatura critică existentă, cumulate cu articolele de specialitate având-l pe nihilistul Cioran în centru, bumerang, determinăm un context favorabil la baza cercetării noastre. Demersul însă nu va fi facil, pentru că implică o multitudine de provocări dilematice care, probabil, vor rămâne fără explicaţii coerente. Dar am pornit la drum ştiind clar că nu vom avea sentinţe definitive sau răspunsuri categorice. Ipotezele noastre pot naşte noi ipoteze, posibilităţi, refugii, subterfugii, înţelesuri. Principiul etic nu ne propunem să îl reflectăm ca pe un criteriu fix, inflexibil, ci să-l adaptăm circumstanţelor subiective (atât cât va fi nevoie) şi să-l pliem pe nevoi şi posibilităţi. Înţelegerea eticii pe fundamentele nihiliste ale filosofiei lui Cioran ca misiune eliberatoare reprezintă în cercetarea noastră o atitudine cel puţin îndrăzneaţă. Conştientizarea modului de generare, dar şi capacitatea de fuziune a acesteia în contextul dat poate provoca surprize neaşteptate, din cele mai diverse direcţii. Este greu să răspunzi la întrebări: *Ce e bine şi ce e rău? Ce trebuie să fac?* având ca materie primă şi punct de reper voluptatea extremelor lui Cioran. Din aceste motive, ne vom opri doar la relevarea problemelor dilematice şi nu vom căuta soluţii, pentru că acest lucru ne poate adânci într-o nebuloasă profundă,fiindcă există doar alternative, ele însele flexibile, care pot atenua sau, dimpotrivă, potenţa caracterul dilematic cioranian.

Atitudinea scriitoricească a lui Emil Cioran trece prin mai multe vârste şi etape; de la expresia vitalităţii tinereşti transpusă în extrovertire vulcanică, până la parabolizarea morală prin profunzime acută. Indiferent de atitudinea moralistului, firul fragmentar merge independent, determinând o conduită a permanenţei, păstrând aceeaşi problematizare pe coordonatele umanului. Prima etapă pe care o parcurge Cioran este cea a dionisiacului. Autorul este urmărit de imaginea îngrozitoare a morţii, dar, oarecum conformat credinţelor lui Blaga, nu

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

aderă către soluţia investigării, ci merge pe interiorizare. Experienţele subiective cele mai profunde sunt cele universale pentru că în ele se ajunge la fondul original al vieţii. Cioran crede cu tărie într-un grăunte de nebunie interioară şi în pasiunea absurdului. Filosoful are credinţa că obiectivitatea nu face nimic altceva decât să ne scoată din condiţia tragică şi creează două atitudini fundamentale: cea naivă şi cea eroică. Prima atitudine este opacă pentru tragic, constă în vieţuirea cosmică, în încântarea pentru farmecul spontan al firii, dar această putinţă pare a fi pierdută pentru umanitate şi atunci nu rămâne decât posibilitatea eroică, adică a tinde către triumful absolut care nu poate fi obţinut decât prin moarte. Lumea poate fi orânduită după criterii echilibrate doar în momentul în care va prima dualismul între cunoaşterea logică şi cea intuitivă între apolinic şi dionisiac. Seducătoarea aparenţă a lumilor de vis în făurirea cărora orice om este un artist suveran este premisa de la care porneşte arta. Filosoful presimte o realitate ascunsă cu totul deosebită dincolo de realitatea în care ne aflăm şi trăim, deci şi aceasta nu este decât o aparenţă. Schopenhauer clarifică darul pe care îl au unii de a vedea oamenii şi lucrurile ca simple fenomene sau imagini onirice şi conchide că acest lucru este semn al predispoziţiei spre filosofie, remarcând că omul sensibil la artă se află faţă de realitatea visului în acelaşi raport în care filosoful se află în faţa realităţii vieţii. Pentru Cioran, cât şi pentru Nietzsche, ca forme de exteriorizare a artei, muzica şi poezia sunt expresiile cele mai puternice ale creaţiei, dionisiacului şi a apolinicului, având potenţa de a pătrunde în adâncul fiinţei, metamorfozând, accentuând stări spirituale dintre cele mai puternice.

Dacă ar fi să analizăm comparativ deconstructivismul lui Derrida sau al lui Liotard, care a avut ca scop reinventarea unui nou viitor după concepţia (post)modernă, deconstrucţia lui Cioran în fragmentarism segmentează crizele existenţiale ale omului şi utopiile. Cioran încearcă calea auto-transcendenţei prin nihilism, atunci când deconstruieşte principiile eticii propovăduind sinuciderea ca subterfugiu, privilegiul pe care îl are omul în faţa morţii, dar şi atunci când pune la îndoială existenţa lui Dumnezeu ridicându-şi conştiinţa spre dimensiunea planetară prin concentrarea spre accesul la propria interioritate. În fragmentarismul său, Cioran construieşte o etică a intervalului, a ceea ce poate face cu ceea ce are la îndemână. Nu pare să aibă nicio datorie faţă de umanitate în acest demers de căutare a auto-transcendenţei în propria raţiune de a exista. Poziţia pe care o adoptă Cioran este una logocentrică, spre interioritate; asemenea divinităţii omul poate crea, genera realitatea, iar atunci îşi poate cere şi dreptul de a nu-i fi nimic ascuns. Cioran resemnifică principiile eticii şi le adaptează existenţei sale în limita în care conştiinţa sa soarbe realitatea. Deconstruieşte, printre altele, şi mitul religios, prin paroxism, paradox, prin adoptarea unui orgoliu al superiorităţii, dincolo de pragul singularităţii, unde totul devine posibil sau nimicul revendică toate spaţiile. Moralistul român este un inventator, un motor de reiterare a inevitabilului, a mitului evoluţiei prin căutarea disperată a unui viitor în care fiinţa să aibă acces spre transcendent prin ea însăşi.

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

Unde se află etica în negaţie? Dacă pentru Heidegger şi Hegel sentimentul mortalităţii, finitudinea, angoasele, sunt partenere de existenţă ce ne determină să devenim utili, umili, şi uneori chiar resemnaţi, Cioran asemenea lui Nietzsche, dezvoltă o ambiţie creatoare, paroxistică de deznădejde care este plină de entuziasm în perspectiva naşterii unui viitor în care (supra)omul va institui coordonatele unui nou normal. Fiinţa este revelatorie, ca posibilitate la Cioran, anume acea posibilitate de a fi înţeleasă diferit, ca fiind mai mult decât o idee, o interpretare, o noţiune. Identitatea nihilistă a fiinţei lui Cioran se dezvoltă exploziv pe parcursul întregii sale opere. Încă de la începutul său în sfera filosofiei, Cioran vine cu o controversă puternică care vorbeşte despre o anume tortură perpetuă a fiinţei interioare. Faptul că a fost susţinut de o forţă aproape demonică a paradoxului determină aspectul tragic şi prăbuşirea în nihilism: „Aş vrea să scriu ceva cu sânge [...]. Suferinţa mi-a dat curajul afirmării, îndrăzneala expresiei şi pornirea spre paradox." [Cioran, 1995: 51-52] Coexistă într-adevăr în Cioran, pe de-o parte voluptatea, naturaleţea, extravaganţa, lirismul, sensibilitatea aproape brutală asupra percepţiei, iar pe cealaltă parte o tristeţe nelămurită, vidul, golul, melancolia, negarea, boala, depresia, incertitudinea, fatalismul, drama, angoasa, însingurarea, solitudinea, plictisul. Cioran ajunge chiar să epateze în demersul asumării pentru că atât de mult îl interesează trăirea maximală, exaltată a paradoxurilor, încât automat jonglează cu atribute, stări, atitudini care îl plasează în sfera ipocriziei. Lirismul cioranian merge la extreme mai ales atunci când fragmentează ideea de Dumnezeu. Cioran desacralizează noţiunea de jertfă, considerând că oamenii sunt singurii responsabili de destinul lor. El înlătură beneficiul sacrificiului şi nu vede nicăieri reversul mântuirii, ci doar o iluzie pe care aceasta o răspândeşte. Aici vom face nod unei alte puternice provocări etice: ateismul. Mântuirea pentru omul Cioran este o hilaritate care naşte controverse capitale. Orgoliul exacerbat al filosofului nu acceptă recompensa şi ridică o altă controversă asupra căreia ne oprim pentru a cerceta conduita morală. Cioran se consideră propriul său mântuitor: „Sunt convins că nu sunt absolut nimic în univers, dar simt că singura existenţă reală este a mea. Şi dacă aş fi pus să aleg între existenţa lumii şi existenţa mea, aş înlătura pe cealaltă, împreună cu toate luminile şi legile ei, încumetându-mă să planez singur în neantul absolut." [Cioran, 2017: 40] Nu acceptă vindecarea, nu caută soluţii, tocmai ca să beneficieze de privilegiul durerii pentru a-şi asigura meritele de mântuitor al propriei existenţe. Nihilismul se naşte la interferenţa atitudinii utopice cu care filosoful îşi provoacă şi acceptă căderea, deconstruind rând pe rând toate sistemele valorice, etice. Faptul că identifică în boală un subterfugiu tăgăduind astfel existenţa lui Dumnezeuîl conduce la marginea prăpastiei, chiar dacă păstrează totuşi ferocitatea agoniei şi impasibilul, ironizând destinul. Cioran contrage orice posibilitate şi soluţie de izbândă, intrând în contradicţie cu propriul eu, reuşind în acest sens nu doar să devină un gânditor nihilist, ci să-şi anihilezeastfelpropriul sistem de credinţe, pentru că într-un final negarea ajunge să-i anihileze propria-i filosofie. Insomnia este cea care a potenţat cel mai mult experienţa singurătăţii lui Cioran măcinând atât trupulcât

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

şi sufletul acestuia,i-a dezechilibrat relaţia cu exteriorul, a determinat un conflict ireconciliabil cu lumea şi cu el însuşi. Hăul etic este uşor de prevăzut şi în această circumstanţă. Deşi observăm că Cioran nu vrea să trăiască iluzionat propria veşnicie şi se refugiază în atitudinea tragică, se poate constata şi totala asumare a negaţiei. Eternitatea nu pare să fie o mizã, cum nici binele, nici răul, dimpotrivă, moralistul chiar anulează uneori *totul* pentru că *totul* este disolubil în subiectiv şi nu există nicio victorie definitivă: „Mă simt un om fără sens şi nu-mi pare rău că n-am nici un sens. Şi de ce mi-ar părea rău când de haosul meu nu se poate alege decât haosul? În mine nu există nicio voinţă înspre formă, spre cristalizare, sau un ideal." [Cioran, 2017: 98] Când spaţiul şi timpul nu mai au frontiere, istoria propriei existenţe îşi pierde importanţa, iar eticul devine doar un reper.

Filosoful român preia antiteza schopenhauriană care pune faţă în faţă înţeleptul şi voinţa oarbă, pentru ca mai apoi,în acord cu acesta, săconsidere că gândirea este pierzania vieţii, fiindcă viaţa nu e sinonimă cu spiritul, ci, dimpotrivă, contrară lui. Această sincopă adânceşte în Cioran prăpastia neîncrederii: „Eşti *sănătos* atâta vreme cât crezi în filosofie; când începi însă *a gândi*, apare boala." [Cioran, 1993: 45] Fericirea există ca posibilitate din această perspectivă: fie în absenţa gândirii în afirmarea că nu pot fi fericite decât fiinţele care nu gândesc nimic, adică acele fiinţe care gândesc doar atât cât este necesar vieţii, fie în cea de-a doua posibilitate pe care o are omul a fi fericit în sfera iraţionalului, iar atunci sistemul se prăbuşeşte, viaţa triumfă. Aşadar, astfel justificăm la Cioran alegerea alternativei fragmentarismului în detrimentul celei a sistemului. Pe de altă parte, Cioran respinge şi ideea de filosof, se consideră antifilosof şi militează pentru gânditorul meditativ, organic, existenţial, afirmând că filosoful nu face altceva decât să reflecteze asupra problemelor, fiind sinonim cu profesorul de filozofie care realizează o practică inutilă, superficială. Poezia, lirismul este starea revelatorie absolută, iar în antiteză comparativă filosofia are semnificaţie infimă. Lucrările lui Cioran înfăţişează o dominantă covârşitoare de lirism, experienţe intense şi expresia unor sentimente tensionate, chiar violente, ceea ce conturează profilul exuberant al scriitorului în controversă, chiar disonanţă cu principiile eticii.

Nihilismul cioranian se extinde în toate stările scriiturii, molipseşte toate temele şi aşa, iremediabil, gânditorul devine nietzschean, se revoltă împotriva a tot ceea ce periclitează viaţa sau pur şi simplu împiedică confortul existenţial. În acest demers negator, Cioran se dă drept exemplu de nonsens: „Faptul că exist eu, dovedeşte că lumea nu are niciun sens." [Cioran, 1993: 14] Tenebrele nihilismului invadează toate spaţiile şi fie le umple de neîncredere, fie le goleşte de sens. Antifilosoful cere imperativ ca idealurile să fie declarate nule. Cioran percepe arta drept o ipocrizie, credinţele devinnimicuri, iar filosofia o glumă. În tot acest demers anihilator, ajunge la Dumnezeu faţă de care are o atitudine de cele mai multe ori blasfematoare. Numai experienţele fiinţei mai fac să se tempereze uneori tendinţa contragerii totului în nimic,iar acest lucru se realizează chiar dacă înseamnă o gândire de tip bumerang, pentru că se întoarce împotriva propriilor principii, propriilor idei, „...nimicul era, desigur, mai comod.

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

Ce greu e să te mistui în Ființă." [Cioran, 2012: 119] Este greu, dacă nu aproape imposibil să discutăm despre moralitate şi etică în momentul în care binele nu rămâne neatins în nicio înfăţişare de forţa negatoare. Violenţa cu care Cioran abordează temele existenţialiste se domoleşte târziu, odată cu înaintarea în vârstă, când mai degrabă vorbim de o perspectivă sceptică, atunci când are loc afirmarea unei voluptăţi a impasului, când Cioran alege metodic căderile în abis. În scriitura franceză începe un proces prin care absolut totul este pus la îndoială, dar Cioran nu ajunge la o stare de liniştire, de împăcare cu lumea, el îşi şlefuieşte doar devotat paradoxul, rămâne şi tributar unui scepticism violent. Uneori, angrenat maximscriitorul dă sentimentul că neagă orice doar de dragul negării, că o face cu o ironie şi un orgoliu obstinat al credinţei în nimic. Paradoxul suprem pe care îl creează este acela că aspiră la certitudine prin negaţie. Cioran poartă masca moralistului, dar este un estet deghizat. Voluptatea excesului îl poate surprinde în contradicţiile cele mai puternice: „secretul meu era simplu: nu aveam simţul măsurii." [Cioran, 1991: 24] Ca să înţelegem raportul pe care îl stabileşte Cioran cu fiecare stadiu existenţial în parte, sintetizăm principalele caracteristici ale fiecăruia. Astfel, stadiul religios este cel superior. Acestui nivel îi premerg celelalte două: stadiul estetic şi stadiul etic. Pentru a face trecerea de la unul la celălalt stadiu, existenţialistul Kierkegaard construieşte o dialectică, care este însă diferită de cea a lui Hegel, fiindcă pune în centrul atenţiei spiritul ca individ existent, nu universal sau absolut. Din acest motivnu urmăreşte evoluţia şi integrarea sa; aşadar, nicio sinteză conceptuală, nicio interpretare nu poate conduce de la un stadiu la celălalt. Antinomia teză-antiteză se rezolvă cu ajutorul perspectivei lui Hegel printr-o contragere superioară care la un moment dat depăşeşte atât teza cât şi antiteza, dar totodatăo menţine la un nivel superior. Prin opoziţie cu soluţia lui Hegel, Kierkegaard considera că între stadii există o succesiune de salturi, toate bazate pe alegeri individuale, libere, asumate. În acest sens, o alegere înseamnă sau/sau nu şi/şi aşa cum o reprezintă dialectica hegeliană. Un exemplu pentru stadiul estetic este cel al hedonistului Don Juan. Modul de viaţă al acestui personaj vizează deopotrivă dorinţa de a experimenta, explora noutatea din care principiile morale lipsesc deseori. Punând în centrul atenţiei propria persoană, ego-ul, preocupat excesiv de divertisment şi de trăirea cu precădere a clipei prezente, omul estetic este năucit de exterioritate, aşteptând continuu totul din afara sa, astfel devenind o victimă uşoară a infidelităţii, a circumstanţelor şi întâmplării. Esteticul este treapta naivităţii spiritului, habitatul în care acesta îşi consumă toate iluziile ontologice, făcând risipă în excese ce au ca finalitate voluptatea experimentată în sfera senzualului. Iremediabil, acest stadiu este predestinat eşecului, în cazul nostrueste *culmea disperării*. Pendularea permanentă a lui Cioran în contraste, fapt care duce la pierderea structurii unificatoare, fragmentând şi dizolvând existenţa, aduceimplicitşi revelarea unei inconsistenţe existenţiale, o criză a spiritului aruncat în experimentarea haotică a voluptăţii, fără intervenţia niciunei instanţe ordonatoare. Etica inevitabilului pulsează în spaţii restrânse, claustrofobe acolo unde ordinea şi norma nu îşi găsesc repere şi, desigur, aici vorbim despre dionisiacul Cioran. Omul estetic se

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

predă exteriorului în cele din urmă, conduce totul la paroxism. Kierkegaard dezvoltă ideea potrivit căreia fiecare stadiu are o antinomie şi găseşte antiteza stadiului estetic ca fiind reprezentată de disperare. Filosoful existenţialist, pe urmele căruia calcă şi nihilistul Cioran, afirmă că disperarea este depăşită doar de stadiul etic, o treaptă existenţială care face parte din aceeaşi structură imperativă ca şi logicul, reprezentând asumarea conştientă a unui punct de vedere moral, fiind un stadiu al seriozităţii, echilibrului, fidelităţii în angajamentele făcute. Acest stadiu este centrat pe individ, care reprezintă norma morală. Treapta existenţială, deşi este influenţată masiv de cea de-a doua *Critică* a lui Kant, pentru care logicul ţinea de intelect, dar şi de legile naturii, în timp ce eticul avea legătură cu raţiunea practică şi cu legile libertăţii, dă dovadă de un relativism extrem. Dacă etica se referă la bine şi la rău, raportându-se la normele sociale, nu individuale, atunci apare o dilemă: individul etic/societate. Soluţia ar putea veni din sfera universalităţii şi generalităţii lui Kant, însă nu este o soluţie salvatoare pentru Cioran, căruia în sfera generalului, dincolo de subiectivitate, nu îi putem găsi subterfugii etice. Atunci când apar opţiunile individuale, pretextul imperativului categoric, dilema tinde să se rezolve, deoarece individul începe să se comporte universal. Socrate şi Antigona sunt două exemple elocvente, care demonstrează faptul că stadiul etic uneori suferă de o anume autosuficientă morală. Eroii tragici aleg să se supună normelor chiar şi în momentul când acestea le stau împotrivă. Eroul tragic se reneagă pe sine pentru a da expresie universalului. Eticul rămâne ferm raţional, fără şansa de a putea îmbrăca haina sensibilităţii; acest lucru are drept consecinţă faptul că sensibilitatea rămâne în exteriorul normelor morale intelectului etic. Trasând analogia la nihilistul Cioran, vom remarca imposibilitatea disoluţiei nivelului etic în circumstanţele sensibilului, subiectivităţii exacerbate, pasiunii extreme. Antinomia stadiului etic o reprezintă conştiinţa păcatului localizată în stadiul religios, ultimul stadiu superior. Acest lucru se realizează prin punerea în legătură directă cu Dumnezeu, prin unificarea sensibilităţii şi intelectului, dar mai ales prin asumarea suferinţei, acceptarea sacrificiului ca instanţă supremă a religiosului. În *Boala de moarte*, Kierkegaard spune că „disperarea este păcatul", dar apoi soluţionează: „Contrariul păcatului nu e virtutea, ci credinţa." [Kierkegaard, 1999: 191] Al treilea şi ultimul stadiu în filosofia existenţialistă, stadiul religios se situează deasupra eticului, pentru că eticul rămâne, la un moment dat, în imposibilitatea de a înţelege fenomenul credinţei. Credinţa, de la un punct, transcende eticul, merge dincolo de universal şi general. Normativitatea formală a stadiului etic, dezordinea existenţială a esteticului sunt depăşite de sacrificiul religios, afirmat ca un exerciţiu imperativ al libertăţii preluat din etic, adaptat sensibilităţii nivelului estetic. Treapta religioasă nu se întemeiază doar pe morală, aşa cum credea Kant, credinţa depăşeşte raţionalitatea, şi aici formulează un risc absolut: loaialitatea faţă de Dumnezeul transcendent nu se poate baza pe metafizic, pe o demonstraţie, pentru că dincolo de toate el rămâne obiectiv nedemonstrabil. În acest sens, Kierkegaard îl propune drept exemplu pe Avraam, care în umila lui ascultare de Dumnezeu nu se dă în lături spre a-l jertfi pe Isaac, unicul său fiu.

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

Acest episod din *Vechiul Testament* este analizat de Kierkegaard din perspectiva că religiosul, credința depășește eticul, pentru că, dacă ar fi să judecăm lucrurile la nivelul moralei, făcând abstracție de dimensiunea credinței, Avraam, cu siguranță, poate fi considerat un ucigaș. Deși acest exemplu nu devine universalizabil, el dovedește supremația religiosului față de etic, față de orice rațiune purpractică sau care ar veni cu pretenția de înțelegere absolută. Credința nu însemnă a fi conectat la o gândire absolută, ci, mai presus de orice, a fi în legătură cu Dumnezeu, cu persoana absolută. Dacă ne oprim în acest punct și încercăm o altă analogie cu Cioran, de data aceasta pe nivelul stadiului religios, vom identifica liniile asumării (ce este drept, nu totală) din viziunea nihilistului în ceea ce privește abordarea temei sinuciderii, o asumare și a relației defectuoase cu divinitatea. Aici etica inevitabilului câștigă afirmare. Autenticitatea și autorealizarea ființei umane sunt asigurate de stadiul religios. În momentul în care finitudinea și infinitul se întâlnesc în ființa umană, Kierkegaard descoperă că acest lucru nu dovedește identitatea naturii divine cu cea umană, așa cum spunea Hegel: „Infinitatea omului ține de devenirea omului în fața și în apropierea de Dumnezeu" devenire ce reprezintă, aici, un travaliu infinit care implică un eroism creștin desăvârșit „adevăratul eroism creștin, care probabil se găsește foarte rar, înseamnă a îndrăzni să fii pe deplin tu însuți, un anumit om, acest anumit determinat, singur în fața lui Dumnezeu, singur în acest imens efort, în această imensă responsabilitate." [Kierkegaard, 1999: 191]

Pe nișa esteticului, Cioran își integrează scriitura, felul de a scrie, miza scrisului, menirea scrisului. Pentru Cioran scriitura este un orgoliu exacerbat, dar și o patrie „Nu locuim într-o țară, locuim într-o limbă. Patria asta înseamnă și nimic altceva." [Cioran,2017: 21] Scrisul pentru Cioran este un refugiu, zonă de meditație, reflecție, dar și o cădere în gol, în neant, în nimic. Stilul fascinant, voluptuos, exuberant, vulcanic, transpus în limite fragmentate, poziționează esteticul ca având pentru Cioran o importanță aproape religioasă. Esteticul reușește de multe ori să încremenească eticul și religiosul (dacă ar fi să avem în vedere stadiile existențialismului lui Kierkegaard), realizând o contragere prin anihilare. Cioran manifestă o anumită iresponsabilitate a scrisului, după cum el însuși afirmă în *Sfârtecare:* „O carte trebuie să adâncească răni, să le provoace chiar, o carte trebuie să fie o primejdie." [Cioran, 1995: 73], atunci când se dezlănțuie și pune pe hârtie gândul violent, pledoaria imortalității, apologia sinuciderii, justificarea crimei, blasfemia - atitudini pe care în realitate nu este capabil să și le asume integral sau pe care le amână constant.

Este sau nu este Cioran un scriitor religios? Cea mai mare partea a scriiturii lui Cioran oglindește o viziune critică împotriva religiei și a lui Dumnezeu, neagă și mai puțin afirmă. Filosoful, ca și Schopenhauer, considera toate religiile ca fiind echivalente, însă pleda pentru cele orientale, care au depășit într-un mod sau altul ideea de Dumnezeu. *Lacrimi și sfinți* este deopotrivă o carte religioasă, dar și plină de blasfemii. Misticul Cioran recunoaște că cea mai profundă neliniște este cea religioasă și a identificat în sine mitul căderii în neant,

BDD-A31753 © 2020 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

adânc în păcatul strămoşesc, fără de care nu se poate explica răul prezent în lume, pledoaria nimicului: „Ceea ce nu se poate traduce în termeni de religie, nu merită să fie trăit." [Cioran, 2016:17] Astfel, gânditorul confirmă importanţa esenţială a religiei, deşi rămâne pe conduită proprie care păstrează caracterul ereziarh, distructiv, luciferic, cu accente sceptice, utopice. Cioran a preferat budismul şi a avut mereu ceva împotriva creştinismului, întorcându-se cu smerenie şi umilinţă doar în momentele în care simţea nevoia pregnantă de a se ruga unui Dumnezeu personal. Bisericile sunt ospicii camuflate, acest lucru îl credea Cioran influenţat de gândirea lui Freud. I se părea tot timpul că biserica cere prea mult de la oameni, vrea imposibilul, şi atunci s-a răzvrătit, a blasfemiat împotriva sfinţilor, a criticat cu vehemenţă creştinismul, a susţinut că nu poate crede, a adus argumente de toate tipurile pentru a-i demonstra inutilitatea. În viziunea religioasă, Cioran mai mult a negat decât a afirmat, dar ceea ce este neliniştitor este faptul că a rămas mereu la jumătatea drumului între credinţă şi ateism. Singura apropiere a lui de Dumnezeu se realizează prin muzica lui Bach, „Când ascult Bach, cred." [Cioran, 1991: 79] Dumnezeu rămâne un partener de discuţii, un tovarăş al singurătăţii, o idee limită, o existenţă care este pusă mereu la îndoială, care există atâta timp cât există muzica lui Bach sau exclamaţia implorativă: „Doamne!". În acest context, Cioran creează un spaţiu uriaş al afirmării existenţei lui Dumnezeu, care conchide în afirmaţia: „Dumnezeu este, chiar dacă nu este." [Cioran, 1995: 200] În tot demersul său de acceptare/anihilare, Cioran traversează pendulări continue între fiinţă şi nefiinţă, credinţă şi ateism. Dincolo de toate acestea rămâne *scepticul de serviciu al lumii în declin*, cum însuşi se autointitulează, nihilistul feroce care distruge, însă fără a merge până la capăt în acest act.

Autocunoaşterea este cel mai important şi relevant demers pe care omul îl întreprinse în univers, procesul prin care se desăvârşeşte, care sintetizeazăimpresiile despre sine cumulate cu cele care provin din exterior. Subiectivismul este cel care marchează profund dinamica drumului spre autocunoaştere. Este important aici să ţinem cont de faptul că nu putem judeca moralitatea lui Cioran dincolo de subiectivitate, cum nu vom putea detaşa efectele etice de etapele de reevaluări, corecturi, sinteze, reierarhizări valorice, demersuri afective. Suferinţa este o parte a destinului. Eşecul nu face altceva decât să anihileze planurile destinului, este calea de refuz pe care o găseşte Cioranpentru a distruge moştenirea destinului, astfel încât vorbim despre un subterfugiu al iminenţei spre propria-i mântuire.

BIBLIOGRAFIE

Opera lui Emil Cioran:

Cioran, 1995: Emil Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării*, Cluj-Napoca, Editura Apostrof, 1995.
Cioran, 2016: Emil Cioran, *Caiete-1957-1972*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2016.
Cioran, 1995: Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1995.

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)

Cioran, 2012: Emil Cioran, *Ispita de a exista*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2012.
Cioran, 1993: Emil Cioran, *Lacrimi şi sfinţi,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1993.
Cioran, 1993:Emil Cioran, *Mărturisiri şi anateme,* Bucureşti ,Editura Humanitas, 1993.
Cioran, 1993: Emil Cioran, *Pe culmile disperării,* Bucureşti, Editura Humanitas, 1993.
Cioran, 1991: Emil Cioran, *Singurătate şi destin*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991.
Cioran, 1995: Emil Cioran, *Sfârtecare,* Bucureşti*,* Editura Humanitas, 1995.

Studii şi lucrări critice:

Bolea, 2004: ŞtefanBolea, *Ontologia negației: eseu despre nihilism*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2004.
Culianu, 2000: Ioan Petru Culianu, *Studii româneşti I, Fantasmele nihilismului, Secretul doctorului Eliade,* Bucureşti, Editura Nemira, 2000.
Dabija, 2011: Nicoleta Dabija, *Nopţile Lui Cioran: Eseu Metafizic Asupra Confesiunii Lui Emil Cioran*, Bucureşti, Editura Contemporanul, 2011
Kant, 1972: Immanuel Kant, *Întemeierea Metafizicii Moravurilor*, Secţiunea 1, par.12, trad. Nicolae Bagdasar, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972.
Kierkegaard, 1999: Søren Kierkegaard, *Boala de moarte: un expozeu de psihologie creștină în vederea edificării și a deșteptării,* ed. I., Bucureşti, Editura Humanitas, 1999.
Nietzsche, 2020: FriederichNietzsche*, Eccehomo. Cum devii ceea ce eşti*, traducere din limba germană de Victor Scoradeţ, Bucureşti, Editura Ideea Europeană, 2020.
Pătraşcu, 2007: Horia Pătraşcu, *Terapia prin Cioran – forţa gândirii negative*, Bucureşti, Editura Trei, 2007.
Petreu, 2017: Marta Petreu, *Despre bolile filosofilor. Cioran, eseuri și confesiuni,*(ediţia a III-a, revizuită şi adăugită), Bucureşti,Editura Polirom, 2017.
Rose, 2013: Serafim Rose, *Nihilismul. Rădăcina Revoluției în epoca modernă*, Bucureşti, Editura Sophia, 2013.
Singer, 2006: Peter Singer (editor), *Tratat de Etică,* traducere coordonată de prof. univ. dr. Vasile Boari şi Raluca Marincean, Bucureşti, Editura Polirom, 2006.

BDD-A31753 © 2020 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:20 UTC)